

ИЗЛАЗИ

четвртком и недељом

ЦЕНА:

за 1 месец 1 динар

или 1 круна

Прегилату примају све
поште у Србији и
иностраниству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
Стеви М. Веселиновићу
проф. Богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИП.

БРОЈ 15 ПР. ДИП.

ЕЛЕГИЈА

— А. С. ПУШКИН —

Кад усамљен ходам ја улицом шумном,
Ил' у храм улазим пун побожног света,
Или седнем кадгод међ' децом безумном,
Врх небеса плавих мис'о моја лета.

И шапућем тихо: ала лете годи,
И већ много живих међу нама нема,
Под мрачне сводове смрт нас редом води,
Већ за неког можда оштру косу сирема.

Или храст погледам што усамљен стоји,
Тај патријарх шума преживеће мене,
Ту су некад били и дедови моји,
Сад ми шумом прича њине успомене

Или када чедо милујем малено
Ја му нежно шапћем љубећ' меке власи,
Сад ти за свет цветаш, а ја сам већ свен'о,
Уступам ти место, ено срећан да си.

Тако мишљу пратим сваки дан и лето
Хитам, хитам журно, камо сам се крен'о;
Пред-а-мном будућност, ја је видим лепо,
И дан смрти тражи око уморено.

И где ће ми судба гробак ископати:
У крвавом боју, ил' сред мора бурног?
Да л' ће ставак телу у сред крша дати,
Ил' на цветном брегу језера лазурног?

Телу је све једно, иструнути мора,
Али ближе роду душа би ми хтела,
Тамо где ми прва зарудела зора
Нек с' могила диже од хладна пепела.

И крај пустих двери мога црног гроба
Нек весело буја бурни живот млади,
И нек цвеће цвета поврх мрачног свода,
Миомиром благим нек ме ветрић кади.

Д. Ј. Димитријевић.

СВЕКРВА

— СЛИКА ИЗ СЕОСКОГ ЖИВОТА —

— Јанко М. Веселиновић —

(НАСТАВАК)

V

Насташе зимски дани. Небо бело, земља бела;
дрва савила гране под снегом као да их је род
притиснуо. Ни људи на улици, ни стоке по по
љима: све је то потражило крова и заветрине;
једино вране и врапци што облећу око кућа и
својом жалостивом дреком и цвркутом напомињу
мирном сељаку да их има и без крова и без крува.

Али је у селу мир. Из обелелих димњака и
баца вије се мирно кад бео, кад црн, густ дим;
да не клепну која врата, рекао би човек да је у
неком мртвом граду у ком живе душе нема. Само
кад отвориш кућна врата тад забруји живот као
у кошници. Тамо се ради, трчкара, готови, ус
према; на огњишту пуцкара весела ватрица, а
око ње поседали укућани те разговарају гледајући
како редара опотиче лонце... Деца заграјала у
соби; живот, живот, живот...

Нера нареди нешто Милици па оде неким
послом Марковој кући. Таман она искорачи из
куће а Пера се врати с гумна камо је ишао да
положи стоци. Окрете се по кући, завири у собу,
протрља руке, узе столицу и седе на своје место
уз огњиште.

— Зима? — упита Милица.

— Зима. А где је нана?

— Оде до комшије.

— Шта ће?

— Не знам.

— А шта ти радиш?

— Успремам судове — рече она па завуче главу у долап.

Нера се загледа у њу.

— Чујеш!

— Шта?

— Оди-де овамо.

— Шта ћу ти.

— Оди

— Чекај, ређам судове — рече му она клопарајући по долапу.

Он се диже, приђе јој, дохвати је оберучке за главу и — пољуби.

— Их — рече она — како си!

— Каки сам?... Де и ти мене!.. Батали те судове, хајде да седнемо!

И узе је за руку, доведе до столице па је посади уза се. Она се као по мало отимала

— Што си таква? Ја те лепо зовем, а ти се отимаш и бежиш! Ја не знам шта је теби, већ ако сам ти мрзак!..

— Шта ти паде на ум!? — рече она прекорно.

— Морам свашта помислити кад видим како ти... Ја, болан, кад ме се твоја рука дотакне ја у деветом небу. Овако, кад те загрлим — и пригрли је — то је рај! Сад живим!.. И сад да нешто могу да те стрпам у недра, па да те носим као јабуку! Отишао бих преко бела света тако, с тобом, а ништа ми не би било тешко!

Па је опет поче љубити.

— Де и ти мене!... Де у око!... А друго? Зар да му је жао...

Дуго су се љубили Он је запита ваљда стоти пут

— Волиш ли ти мене?

— Волим.

— Колико?

— Не знам; не умем да ти кажем!

— Волиш ли ме као оца?

— Више!

— А као мајку?

— Још више!..

— И ја тебе! Волим те сто пута више него нану!.. И не би дао само то једно твоје плаво око за сву нану из темеља!..

На једанпут се врата отворише. На прагу кућњем стојала је Нера, бледа, пренеражена. Како је погледала, обоје поскакаше и побегоше на друга врата. Она не викну, не рече им да стану, него оста тако укочена, а ветар од отворених врата повијаше пламен на огњишту, и шибаше је свом силином по лицу и снази.

И не знајући шта чини, она се само прекрсти, пређе преко куће те затвори она врата,

на која Нера и Милица побегоше, па се онда сроза низа зид на Перину столицу, и глава јој паде на колена..

Притиште је неки тежак умор, као да се сав живот сручио на њена плећа. На једанпут све потону у неку таму. Нити је шта видела ни чула. Мисао њена као да је залутала у некакву дубоку и мрачну пећину, у којој дувају студени ветрови, и она се као отима да нађе одушке, да излети из тога мрака, да побегне од те студени, али се око ње само склопило као кад густ облак омота земљу, па нема куд, не види, јер нигде зрачка светлости нема..

Памет јој стала, крв стала, срце стало као да више нема живота у телу њезином. Све се то окаменило као онај бели споменик крај пута што је у земљу укопан..

Кад је она на вратима чула њино ћеретање, она је, као што би и свака мајка из прости радозналости, застала да чује шта то ћеретају кад ње нема. А кад је чула, нарочито кад је чула Перине речи: „и не бих дао само то једно твоје плаво око за сву нану из темеља“, њу као да неко удари стеном по сред главе, она онесвесну и би се срушила на земљу да се није за довратак прихватила. И ко зна колико би она стојала ту, на прагу, да је није нека унутарња сила као неки бес просто угурала у кућу. Али кад виде како се разбегоше, кад оста сама у отвореној кући кроз коју, као кроз лубуру, ветар свира — она опет помрче свешћу и скрха се крај огњишта..

Дисала је тешко, нешто је гушило и у грудима и у душнику. И било јој је тако као да се отискао брег па свалио на њу.. Али то је онако само терет, она није знала где је боли, није осећала тела на себи. Она је могла да се креће, да ради, да носи и тегли, али то све као и она мртва ствар што се на жицама креће..

Била је будна а као да је у сну; гледала је, а није видела. Она није видела како ватра догорева, како је лонац за ватром престао врити, како се мачка око ње умиљава и, као домаћа маза, шапом одгурује њену руку, да јој, по обичају у крило скочи. Ништа је није могло тргнути из чаме која је пала на њу као стена.

А мисао се отима, отима, бацака и опет јој сену кроз главу: „и не бих дао само то једно твоје плаво око за сву нану из темеља“.

И она чак прошапутала те речи. И прошапутала их још једном, али се ништа не покрете у њој. Јест осећала нешто, а то је да је све због то неколико речи; али то је долазило онако као кад би јој неко повезао очи густом копреном кроз коју једва може по нешто да назре, и тек да се погледом удуби, а око заузми..

И као што сунчеве зраке лед краве, тако се и њена мисао лагано поче отрзати таме и отимати се. И свест поче долазити лагано..

Прво виде где је, одби руком мачку, па спотаче угарке и ватра плану. Онда се диже и за-

твори врата, на која је ушла и која јој беху остала отворена, јер је само затворила она врата на која су Пера и Милица побегли. Приђе каблу, кутлом захвати воде и плъусну се неколико пута по лицу... И то је као освести...

Онда опет приђе огњишту и седе. Осећала је неку лаку дрхтавицу како јој снагу прожима и осети како је ватрица мило греје.. И опет зарони главу у руке...

Сад јој на ново дођоше Перине речи на памет, и зазвони јој у ушима као да он понавља: „и не бих дао само то једно твоје плаво око за сву нану из темеља...“

То јој на једанпут отрова душу. На један пут је појмила сву силину тих речи. Запишта и најмањи рибич на њој од туге. Зар он, њен Пера, њено дете, њена заклетва!...

Па линуше сузе, али линуше потоком. И као год отонч што беше пала у чаму и укоченост, тако сад заплива Пера у сузама.

„Он! Он! Он!“ — мислила је. — „Зар ја, наопако, тако дочекала? Зар се ја томе радовала? Зар ме ето тим Бог награђује за моје онолике муке и посртања? Зар он, коме се ја обрадовала као зраци сунчаној, он ме данас одгурује од себе као издеран подлогач? Он, моје дете, срце мога срца, кога сам девет месеци под појасом носила, коме сам дала живот, кога сам задојила, подигла, гајила и одгајила и здрава, и лепа, и одрасла, ни га упустила да назебе, ни да се убије, ни да се осакати, коме сам била све и који ми је све — зар он да ме тако учвели? Зар ти то, Боже, дајеш? Зар си ти толико зао? ...“

И поче роптати на Бога...

На једанпут јој сину кроз главу: а због кога све то?

И ту задрхта.

— Зар због ње?... јекну — Ух!...

Па је окупи дрхтавица. Зуби јој зацвочоташе, снага се затресе: она поче чисто поигравати на столици од дрхтавице, од које јој кости почеше пуцкати.

Она се диже и посрћући дође до своје собе, уђе унутра и паде у кревет.

— Већ ако не буде било Бога!... рече прећећи, па заклопи очи.

(Поставиће се)

НА ТРАВИЦИ...

С ТУРСКОГ ОД БЕМАЛА

На травици мекој
Дева — вила бела,
Очима би својим
Песника занела.

Осетих у души
Тугу тајну, сетну,
И пођосмо зајдно
Кроз пољану цветну.

И обавих руком
Стае јој танак, вिति,
И запитах нежно:
„Хоћеш моја бити?“

А њу обли румен
И обори главу, —
Стидан поглед паде
На зелену траву...

Кад загледах опет
Лишце слађано,
Познах за ким куца
Срце млађано.

Алексић.

С. А. Карабеговић.

ДВОБОЈ И СМРТ ПУШКИНА

(СВРШЕТАК)

Али се Дантес преварио. Он је стајао боком окренут Пушкину и куршум му је само окрзнуо преа и задржао се у руци. Пушкин је био рањен у десну страну трбуха. Куршум је размрсао кост горњег дела ноге, зарни се дубоко у трбух и тамо остао. Одмах по том натоваре Пушкина на кола, Дантас заповеди кочијашу да вози кораком, сам иђаше пешице. Рањени Дантес ишао је на својим санкама лагано за њима. Код командантске даче суеретну каруца, које је за сваки случај послао барон Хекерен. Дантес и д' Аршијак предложе Данзасу да одвезе на њима рањеног песника у град, што овај и прими не рекавши о томе ништа Пушкину. За време возње Пушкин се држао доста чврсто, али је с времена на време осећао јаке болове. Већ је опажао сву опасност своје ране. Па опет се стараше да његов долазак у оваквом положају не поплаши жену, те с тога ваздан даваше савета Данзасу.

Пушкин је живео на Мојки у доњем спрату куће Вилконскога. Дошавши до куће Пушкин замоли Данзаса да уђе напред и да пошаље људе да га унесу, а жени да каже како рана није опасна. Данзас учини то. Рече јој да се њен муж тукао са Дантесом и да ма да је рањен, нема никакве опасности. Она, поражена тим, јурне у предсобље, где људи већ уношаху Пушкина на рукама. Спазивши жену, Пушкин је поче тешити, говорећи да рана није са свим опасна и замоли је да изиђе, па чим га метну у постељу он ће је одмах по-

звати. Поражена целим овим догађајем, бесвесно се уклони, а Данзас посла за лекара

Дође Арндт. Пушкин захте да му отворено каже у каквом се стању находи, јер ма какав одговор био, уплашити га не може, а он мора да зна у каквом је положају, те да бар за времена може учинити неке потребне наредбе. „Кад је тако, одговори му Арндт, онда вам велим да је ваша рана врло опасна и да ја, готово, немам наде да ћете оздравити.“

Пушкин захвали лекару и замоли да ништа не говори жени. Праштајући се Арндт рече, да ће морати по дужности својој о свему јавити императору. Пушкин на ово ништа не одговори, но само поручи Арндту да у име његово замоли императора да не гони његовог секунданта. По одласку доктора, Пушкин поручи за свештеника, исповеди се и причести.

За овим су почели долазити другови Пушкинови. После два часа дође понова Арндт и донесе својеручно царско писмо писалком написано ове садржине: „Љубазни друже, Александре Сергијевићу, ако нам није суђено да се видимо последњи пут на овом свету, то прими мој последњи савет: гледај те умри као Хришћанин. О жени и деци не брини се, ја ћу се о њима старати.“ Арндт рече још уз то и ово: да му је наређено од стране господара да сазна има ли дуга у песника, јер он жели све да их исплати.

Пред вече Пушкин дозва Данзаса, замоли га да запише све његове дугове које му диктоваше у перо. Дугови не беху ни менични ни по приваници. За тим скиде са руке прстен и мољаше да га прими за успомену. За тим рече: како не жели да се ма ко свети за њега.

У вече болови су бивали све јачи и јачи. Ноћу су тако били страшни, да се Пушкин беше решио да се убије. Дозвавши себи човека, рече му да донесе са стола једну од кубура. Човек учини то, али видећи намеру Пушкинову, опомене Данзаса. Данзас дође и узе од Пушкина пиштоље, које овај беше већ сакрио у хаљине. Предајући пиштоље он је признао шта је намеравао, јер болови беху тако страшни, да их није могао подносити.

Сутра дан Пушкин зажеле да види жену, децу и свастику Александру Николајевну Гончарову, се с њима опрости.

За све време болести предња соба беше пуна познаника и других људи. Питања: како је Пушкину? Да ли му је лакше? Хоће ли се опоравити? Има ли наде? сипаху са свију страна. Император, наследник, велика кнегиња Јелена Павловна, престано слаше да сазнаду како је здравље Пушкиново. На капији толико беше света да су се гурали и давили. Он је пуштао к себи само познанике и то на врло кратко време. Овима Пушкин говораше: „Мени би драго било да их све видим, али ја немам снаге да говорим.“ Кад је чуо да је дошла Катарина Андрејевна Карамзина, удова

чувеног историка, рече Данзасу да је уведе: „Желим да ме она благослови“

У подне било му је нешто лакше. Он је био расположен. Око једног сата дође доктор Даљ. Пушкин га прими и пружајући му руку рече: „Драго ми је што сте дошли и што вас видим, али не као лекара но као сродника по нашем литерарном послу.“ С Даљем се разговарао и шалио.

Доктор је мислио да ће бити добро да пусти пијавице. У том послу сам му је Пушкин помагао. Гледајући како се припијају говораше: „Гле, ово је дивно, ово је ванредно.“ После неколико минута дубоко уздахнувши, рече да му је јако жао што нису ту сад ни Пушкин ни Малиновски (лицејски другови) њему би лакше било умрети.

Сутра дан био је доста миран; често је звао жену, али није могао много да разговара, то му је било тешко. Говораше да осећа како слаби. Ноћу се обрађаше Даљу и жаљаше се на досаду и слабост питајући: „да ли ће се то скоро свршити?“ Сутра дан, 29. јануара, неколико је пута зивкао жену. По том жељаше да види Жуковскога и кад му овај дође разговараше се доста дуго на само. О овоме писаше Жуковски Пушкиновом оцу 15. фебруара 1837. године:

„Приђем му узем га за скоро ладну руку, пољубим је; нисам му могао ништа рећи, он махну руком, ја одох. Он ме мало после опет позва: „Реци господару, једва проговори, да ми је жао умрети: био бих сав његов, реци му да желим да дуго, дуго царује, да желим срећу његовом сину, срећу Русији.“ — Ове је речи говорио слабо, испрекидано, али ипак гласно.“

Кад се ово јутро скупише лекари, нађоше Пушкина у стању, које не даваше никакве наде. А кад дође Арндт, рече да ће живети само још два часа. У капији изјутра беше тако много света да се Данзас мораде обратити Преображњеском пуку са молбом да се поставе на капији стражари, који би завели колико толико реда. Међутим Пушкин је слабио сваког тренутка. До последњег тренутка Пушкин је био при свести, само по кад кад губљаше свест. Пред саму смрт тражаше малинова сока. То се одмах набави. Пушкин је са слашћу примао и после сваке кашике, који му даваше жена, говораше: „ах, како је ово дивно!“ по том рече „доста!“ Жена прислони своје лице његовом. Пушкин је поглади по глави и рече: „ништа, ништа, хвала Богу, све јо добро, иди!“ На лицу му се огледаше мирноћа. Ово је преварило његову жену, која излазећи рече Спаском: „Ето, видите да ће остати жив, он неће умрети. Али смрт је била ту.“

Мало после овога он тражаше Даљеву руку, узевши је рече: „ну хајдемо — молим вас, али заједно.“ Даљ приђе Жуковском и Вельгорском, који беху ту, и рече: „одлази!“ Другови, ћутећи, опколили путника. Пушкин их замоли да га преврну на десни бок. Даљ Данзас и Спаски учинише то, обртоше га лагано и метнуше јастук за леђа. „Добро“, рече он. Скоро угашен погледом

посматраше радове своје библиотеке и једва прошапта: „збогом, збогом“. И наједном, као да се пробуди, отвори очи лице му изгледаше светлије и он рече: „свршен је живот!“ Даљ не чу добро и упита га шта је свршено? — Живот је свршен“, одговори он. „Тешко је дисати, дави.“ — беху му последње речи.... Пушкина је нестало. Умро је у 2 часа и 45 минута по подне 29 јануара 1837 године.

По Сосницком М. В.

БОРБА

— А. В. СТЕРНА —

(НАСТАВАК)

IV

После кафе, кнегиња Анастасија Петровна предложи друштву, да се прошетају.

И ако је подне већ давно превалило ипак беше јака запара и даље, понев само сунцобране изиђоше на парадне степенице. Кнез је нарочито хтео да обрати пажњу гостима на те степенице а особито на масивна врата са вештачко израђеним рељефним грбом. Он им причаше, да су те степенице и врата саграђене још за живота његовог прадеде кнеза Данила, рече им и име мајстора, једног Немца, који је нарочито ради тога посла позван, испричао им је некакву романтичну историју тога Немца. Причајући то, он баца поглед на Тимотијева и климну на њ главом, као да хтеде рећи: „ви већ то знате“. И, заиста, у кнежевим мемоарима било је говора о свему томе.

На сваком кораку, у парку, кнез им је причао по штогод из историје своје породице. Застадоше пред једним старом дубом, који је посадио његов прадед на дан рођења свога старијег сина, као што је о томе предање говорило. Стари дуб био је ограђен. Даље им обрати пажњу на једну липу у коју је некада гром ударио. За време једне страшна олује баба кнеза Данила склонила се била под ту липу и муња ударив уз дрво произвела је тако силан потрес да је баба и оглувела и ослепила за магновење, али од тога није било никакве несреће.

У дупљи те липе била је икона светог Александра Невског, којег су од тада празновали, јер се та несрећа десила баш тога дана. Даље се налазила једна дрвена клупа на којој се, као што говораше кнез, његов отац споразумео са његовом матером и дали руку једно другом. Пољаница пред том клупом била је веома уређена и посута песком. Око ње беху засађене руже.

Кнез Данило узабра неколико ружа и даде их дамама.

— Ове руже — рече он љубазно и смешећи се — доносе срећу љубави... Шта ви велите, та cousine?

— Ја велим, mon cousin, да је љубав сама по себи или велика срећа или велика несрећа. Ето m-г Ардоф не слаже се са мном у томе; он вели да љубав свагда само срећу доноси.

И отпоче разговор о љубави све живљи и интереснији, док се пред њиховим очима не указа вид на језеро Дођоше и до неких развалина које имађаху облик грчких храмова. Кнез Данило причао им је историју и тог полуразрушеног храма. Њега је саградио дед кнеза Данила, који је био велможа код царице Катарине и то онда, када је кроз имање Веденско пролазила нека висока особа, коју је кнез позвао к себи у госте. Тај храм био је начињен нарочито ради обедовања у њему.

Од тога храма к језеру водиле су неке сад већ разрушене степенице. Једна од дама већ силазаше низ степенице и замоли и Ардова да је прати; за њима пође и грофица Ирина а с њом Јаков Александровић.

— Дајте ми руку, — рече он грофици — веома је опасно ићи по овим степеницама.

Он јако стезаше њену мекану ручицу и пажљиво се спушташе низ степенице.

— Свуда, свуда — говорио је он гледајући у очи младој жени — свуда наилазимо доказа о знатности ове породице, све нам доказује о знатности и богатству чак и далеких поколсња ове породице. Тешко је презрети све то, одрећи се свега тога што све изгледа да живот чини срећним. Но ја вас волим, Ирина, — говорио је он све јаче стежући њену руку и гледајући је озбиљним пуним љубави погледом. — Ја вас волим, чујете ли, разумете ли ме? Моју душу, мој живот, све вам предајем

Њена рука дрхташе у његовој руци, очи плашљиво избегаваху сусрет са његовим очима, који, чињаше јој се, продире и сажижне њено срце.

— Ирина, и ви мене волите и наша је љубав више свега тога.

— Ви нисте у стању себе продати; проблеск ваше душе светли се у вашим очима и само ја, ја једини знам, колико је она узвишена.

Но и те речи не поколебаше је у њену размишљању.

— Пустите ми руку, ја не волим вас, — понављаше она и, обихав га, стрча низ степенице. А он жураше за њом, не верујући њеним речима.

Тога вечера они уживаху изгледом на језеро. Грофица напомену Ардову, да ће сутра приредити вожњу на чуновима. И враћаху се другим, сигурнијим путем. Кнегиња примети како ваздух постаје општрији.

— Веома ми је жао, а ја сам хтео да вас још проведем, примети кнез.

— Ако је потребно, кнегиња, да вам донесем шал или огртач? упита Јаков Александровић.

— Хоћете ли да будете тако љубазни? Ах, молим вас, извините Јакове Александровићу, донесите ми шта било. Наш добри Јаков Алексан-

дровић увек је тако љубазан, — обрати се она гостима, да би им објаснила, да он то не чини из какве дужности, обвезности, већ само из кавалерства.

— Mais il est charmant ce m-r Тимотијев — рече једна дама — quel domma ge qu'il porte ce nom!

— Шта вам је, ma cousine? Што сте се замислили? — седиув на клупу поред Ирине, упита је кнез.

Она погледа на његово старо, бледо лице и лака дрхтавица прође јој по целом телу.

— Вама је хладно, ја ћу замолити Тимотијева да и вама донесе што год да се утоплите.

— Ја ћу сама, — рече она уставши и упути се брзим корацима.

— Ma cousine, зашто ви сами, допустите ми, — говораше кнез, журећи за њом; али она беше бржа. —

Он чу брзе кораке и окрену се. Спазив њу он стаде. Натмурено, натуштено лице, какав се он враћаше дому, наједанпут се преобрази: оно побледе, а у исто време нада и осећај љубави синусе му у очима. Он је очекиваше и не беше у стању да се савлада да јој не пружи своје руке...

Она једва дишући, сва бледа, дотрча до њега. Он ухвати њену руку, ћуташе и чекаше, пита ће му она рећи, али веома убрзано дишући, она не могаде ни речи прословити. Тако ћутаху, рука њена беше у његовој, обоје бледи и узбуђени стајаху дуго, окружени са свих страна дрвима.

Она брзо испружи руке.

— И мени.. молим вас и мени донесите огртач. — једва изговори она.

И.. и.. ништа више, грофице?

Она заврте главом у знак одрицања.

Он баци на њу такав поглед, од којег сва задрхта, и не проговоривши више ни речи упути се дому. Јаков Александровић не враћа се више к друштву. Јакеј донесе дамама шалове и огртаче заједно са новинама и писмима, која тога дана беху приспела.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

РАЗОРУЖАЊЕ

(НАСТАВАК)

IV

*Корисни резултати рата. — Школа дисциплине.
— Грађански ред.*

Постоје још „историјски“ докази о неопходности рата: упућивање на корисне резултате ових

или оних бојишта. Александар Македонски у својим походима упознао је класичан свет са источном цивилизацијом; Римљани, ујединивши тадања племена под својом гвозденом шапом, увели су међу њих поредак културу, грађански однос итд. Ми, лично, не делимо ове погледе Ми мислимо да је рат увек био главна бремза прогреса, и да би се човечанство кретало брже, кад не би било те несрећне страсти к сукобима. Рим је унео грађанске односе и културу у средину варвара. Али је то и била култура! Култура Нерона, Калигула и Хелиогабала, — и то ми је нека драгоценост, нема говора! Учинимо уступак; дозволимо да су ратови у старо време били праћени благотворним последицама. Па опет шта је с тим? Велика је штета што човечанство није могло да постигне благотворне резултате иначе, но тако гадним сретствима. Преузносити ова сретства није никако могуће, — што је рђаво, остаје рђаво.

Желети је да се у свакоме случају примењују само ваљана средства и да се што пре одрешимо од рђавих. Међутим историци одушевљавајући се Александром Македонским, готови су не само да поломе столице, — то још не би била таква штета, ни тако важан губитак, — но они су у стању да рецепт Александра сведу у опште правило за сва времена и за све народе. Једном речи, у завршном резултату њихова аргументација слива се с том, коју ми тек што смо претресали. У суштини сви ти аргументи говоре против оних, који се њима користе у заштиту рата. Човечанство је умело чак и из ратова Александра Великог да исцеди добар резултат; значи дакле, да човечанство није баш тако глупо, као што се труде да нам га преставе; значи, да је могуће рачунати да ће се оно са свим ослободити од сече, права пенице итд.

Сад да пређемо на заштитнике рата, који се не позивају на историју нити на тежњу својствену човечјој природи ка курјачком начину опхођења, већ на услове садашњег живота. Без сумње то је најправилније стављање питања. Је ли сад потребан рат? Да ли *наш* живот представља такве услове, који чине неопходним издржавање огромне војске и од времена на време и ратовање?

У заштиту тога мишљења наводе се разни аргументи. Један је од најозбиљнијих — позивање на васпитно значење војске. Та школа као што видите: „јединствена је школа у којој се изучава права дисциплина, а учење на послушност толико је исто корисно, као и учење азбуке; васпитавање воље исто је тако драгоцено као и васпитавање ума“ (В. Шербиље у „Revue des deux Mondes“).

За садашње културно друштво важна је дисциплина у смислу свесне послушности према извесним принципима дужности, а не механичко, рефлектовано испуњавање ових или оних дејстава, чије се значење не разуме. Као школа дисциплине, „праве“ дисциплине, јавља се у наше доба чврст грађански поредак. Ми велимо у „наше доба“, али мислимо да је то увек тако

било. Сумњиво је, да се икада војска појављивала као школа за дисциплину. Сетите се само средњег века са његовим вечним борбама или ратова: стогодишњег, беле и првене руже, тридесетогодишњег итд. Војници тридесетогодишњег рата славили су се својом дисциплином војничком, али то није сметало војскама Тилија, Валентинајна и других да буду узорите школе разухтаности. Безусловна, ропска послушност према старијем свакад иде упоредо са најг днијим развратом ван фронта. У опште, грађански ред даје тон и ако је он јак и сигуран, то је и војска дисциплинована. Римски легиони одликовали су се дисциплином док је она владала у грађанском склопу Рима и претворила се у преторијанце за време Клаудија, Калигуле итд., а у унутрашњим односима зацарила се разухтаност. Садашња Европа, далеко надмаша Европу средњег века односно реда, законитости и дисциплине и подударно с тим садашња војска нема ничега општег са дивљим хордама старог доба. Једном речи, војску васпитава грађанско уређење, а не обратно.

У осталом ми и у овом случају не ценимо тако много позивање на историју. Дозволимо, да је некада и негде била војска расадница дисциплине; но шта нас се то тиче? Сад, у садашњем друштву, где постоји чврст поредак, закони, сигурна друштвена организација — сад се преместио центар тежине. И што се више буде развијала та друштвена организација у толико ће се више дисциплиновати друштво. Да објаснимо конкретним примером у каквим уређењима ми видимо школу праве дисциплине. У Француској постоје у садашње доба 1500 земљорадничких удружења, која састављају сопственици имања, а поглавито земљорадници, сељаци — или „пеизани“, ако хоћете. Тим удружењима је задатак да олакшавају промет земљорадничких производа, да набављају средства за ђубрење, справе, машине по јевтину цену итд. итд. Комунална удружења (т. ј. селска „communal“) спајају се у среска среска у окружна, а окружна у обласна, и најпосле као централни орган, који уједињава тај огромни савез, постоји париско пољопривредно друштво. Знајте, да је та колосална организација, та војска сељака, која располаже са огромним средствима створена одоздо из села, иницијативом самих земљорадника. Пита се да ли би она могла постојати ма и један дан без поштења, узајамног поверења, строгог односа према својим дужностима, т. ј. без дисциплине у најлепшем смислу те речи? Наравно да не би.

Такве организације, као поменути савез француских земљорадника — сведоче о дисциплинованости народа (у грађанском смислу) појављују се саме као праве школе за дисциплину, ред и поштење. Ето, тим правцем треба да иду и на родни управљачи. Становнике треба преобразити у грађане, стадо — у друштво. У томе је залага реда и мирног развића

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

БЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Концерат у Позоришту.

У низу концерата ово-годишње сезоне, међу којима је заиста било и озбиљнијих, једно од првих места заузима велики концерат позоришног оркестра, даван 25. маја ове године у Народном Позоришту.

Овај концерат није значајан с тога, што је био тако дугачак; нити јединствен што смо и овога пута, имали част да чујемо „Serenade“ од господина Браге у новом поквареном издању; па ни по томе што је позоришни оркестар појачан неколиким талентованим снагама. Не. Значај, управо феноменалност овога концерта састоји се у томе, што је на њему изведена, први пут у Београду — први пут на Балканском Полуострву, — једна Симфонија Beethoven-ова.

Концерат је почео тачно у 8 и четврт часа Увертиром Јенковом „Косово“. Позориште је било скоро празно, нарочито ложе, и публика је почела долазити тек око свршетка увертире. — Јасан доказ, да смо ми Срби тако пуни аристократских навика, да би установа Горњег Дома с те стране била потпуно оправдана. — Што се тиче увертире, она спада у боље радове г. Јенка, ма да мотиви не одговарају наслову њеном.

Друга тачка била је велика фантазија из „Продане Невесте“ — најлепше опере чувеног чешког композитора Сметане — чешког Бетовена. — Фантазија је склопљена из најлепших мотива опере, од којих се нарочито истичу лепотом и оригиналношћу ритма: 7/8-иант ($\frac{3}{4}$ такт) и полка. Сметана је био у полкама оно исто што и Chopin у мазуркама ненадмашан. Нарочито је Finale својим бурним темпом произвело необичан ефекат.

А певање, које је по својој природи најприступачније свакоме, јер говори у исти мах и уху и срцу, и које мора наћи одзива у свакој души? Овога вечера је било веома слабо.

Да ли је за неуспех крив рђав и неподесан избор, или можда и озбиљније околности, температура и т. д. — не знамо. Али је г. Раја Павловић имао тако тесан реденгот, тако високу крогну и тако паћеничко лице, да смо га од срца жалили. Две пијесе за streich-оркестар „Loin du bal“ и „Songe d' amour après le bal“ од Gilet-a и Szibulke, својом нежношћу, пријатним мелодијама у форми валцера и лепим извођењем, пожеле су бурно одобравање.

Вјењавскова легенда, коју је свирао г. Ружичка први виолинист позоришног оркестра, тако је стара и тако позната београдској публици, да не знамо какви су разлози руководили господу, која су састављала програм овако озбиљног концерта, да поред толиких одличних и нашој публици непознатих музичких производа, увесу ове — тако старе и тако познате. Ову је легенду свирао први пут у Београду познати светски уметник F. Ondriček у згради Народног Позоришта, а доцније је извођена још 3—4 пута од некојих наших талентованих дилетаната. Разлог би могао бити само тај, да је г. Ру-

Ружичка бољи од свих горе поменутих извођача, али нам је жао што тај факт не можемо констатовати. Г. Ружичка (млад човек са великом будућношћу, као што се то обично каже), свира чисто, са леним и јаким тоном, довољном техником, али је и сувише везан за чисто техничку страну комада; и баш ова легенда својом садржином захтева велику машту у субјективном појимању interpretator-a. Најзад, можда и њему (као и једној нашој уметници) смета — младост. Не можемо, а да му овом приликом не замеримо, што је (као стручњак) поједине теже пасаже избацио, за које смо уверени да би их лепо извео; а каденце (у којој се хроматска скала није чула) строго се придржавао, што није морао чинити ни по најстрожијим музичким правилима. Да поменемо још да је други део, као израз страсти и ватре, свигран много лакшим темпом, нарочито према првом делу. Надамо се, да ће г. Ружичка идућим концертном потпуно оправдати наше наде.

Много је горе прошла Брагина серенада, коју је београдска публика слушала већ небројено пута и која је најбоље отпевана на последњем концерту у грађанској касини. За ову серенату је потребан више нежан но јак глас. Лак и жив темпо, који не одговара садржини песме и сувишни и непотребни ефекти; а нарочито неслагање гласа са челом, не само у нијансама већ ни у такту, учинили су те је ова песма, и иначе незнатне музичке вредности, сасвим — могла да изостане. Српско потпури од једнога ђака пештанског конзерваторијума, ни по избору мотива, ни по изради и склопу, не заслужује нарочите пажње.

Први део био је и сувише дуг. Бар добра половина пијеса могла је изостати без икакве штете по слушаоце.

* * *

У другом делу имамо само једну пијесу, а то је Beethoven-ова „*Symphonia Pastorela*“. Ову је симфонију Beethoven довршио 1808 заједно са V Emol симфонијом, у доба када се његов геније сасвим ослободио утицаја старе школе Haydn а и Mozarta и кад су његова дела почела наговештавати, како је јединственог музичког генија добио свет у њему. Када је ова симфонија први пут свиграна у позоришту „*An der Wien*“ прошла је непоажена. Шта више, мало позније један јетки критичар, говорећи о овој симфонији каже: „како он не може да разуме, зашто је Beethoven претрпао ову симфонију силним модулацијама.“ — „Тек што смо се“, вели он, „навикли на Dur, а не прође ни 10—12 тактова, а он нас изненади, без икаква разлога, са једним mol-pасажом.“

Као што се види, ово је један од конзервативаца музичких, каквим хвала Богу! — ни ми не оскудевамо.

Ова је симфонија тако пуна најразличитијих лепота, тако веран израз човекове душе, тако савршена копија природе — нарочито сцена крај потока и грмљавина — олуја; да у музичкој уметности нема до данас примера, да је икоме од музичких величина, било старијег било новијег доба, испало за руком толико савршено дело.

О самоме склопу, о лепоти појединих делова — пасаже, о дивним прелазима и о утисцима, које човек осећа после ове симфоније, могло би се писати и причати још дуго и дуго; али бојећи се да наша скромна критика не буде исте судбине са чувеном критиком једнога од знаменитијих критичара, који се прославио нарочито својим познавањем музичких дела, завршимо ову критику малом рецензијом самога извођења.

Извођење је у главном задовољавало, а за наше прилике било је чак и изврено. Једино, што се тиче темпа, први део је требало још мало лакше свирати, а трећи „*Селачко весеље*“, требало је да иде двојином брже. У другом пак делу, у самоме почетку, два чела имају solo партију, али се нису добро чула, једно можда због врло рђаве резонанције, а друго што су остали инструменти били несразмерно јаки. У осталом бас-партије су се врло слабе чуле за време целог концерта. Од свих делова најбоље изведен II део, „*Грмљавина — олуја*“, а по најслабије последњи.

Г. Покорни је заслужио нашу похвалу због своје заузимљивости, вредноће а и дрскости, јер је за непуну недељу дана спремања изишао први пут пред нашу публику са Beethoven-овом Симфонијом.

Печорин.

МАТЕРИНО СРЦЕ

— ПОКУПЉЕНИ БИСЕР —

Само материно срце може да љуби и уједно паметно да буде. И материна мудрост наћи ће увек савета, кад сва светска мудрост не буде га могла наћи.

Elise Folko.

Ко може матер заменити? Сав стари свет уздиже материну љубав над очевом; — и она мора бити велика, ова материна, јер ни сам отац који љуби не може замислити себи веће љубави, од љубави своје матере. Никад! Никад није ни једно дете заборавило своју мајку која га је у чистоти и правичности одгајила.

Jean Paul.

Ако ти сви законици на свету дају за право, а твоја мати има разлога, да плаче, неправо си учинио.

R. Maria Schubert.

Очекивање, да неко матером постане, зацело да је најлепше и најважније, од свију очекивања што их имамо.

Elisabeth v. Stägmann.

Садржај: „Елегија“ (песма). — „Свекрва“ (наставак). — „На гравити...“ (песма). — „Двобој и смрт Пушкина“ (серијетак). — „Борба“ (наставак). — „Разоружање“ (наставак). — Белешке из књижевности и уметности. — „Материно срце“.